

מזיה ארבטובה

מאת רות אשל

פוטו מונטז: מיה ארבטובה ליד הבית בשדרות בן-גוריון 72,
צילום הבית: נועה שטרייכמן, ביצוע גרפי: גאולה ארציקוב

PHOTO MONTAGE: MIA ARBATOVA NEAR THE HAUSE AT 72 BEN-GURION BLVD.
BUILDING'S PHOTO: NOA STREICHMAN, GRAPHIC PRODUCTION: GEULA ARCHIKOV

מיה ארבטובה הייתה הרקדנית, המורה והכוריאוגרפית בהא הידיעה בתחום הבאלט הקלאסי בארץ ישראל בשנות הארבעים והחמישים. היא העמידה דורות של רקדנים ומורים.

לפני כשמונה שנים הוקמה עמותה שמטרתה קידום ועידוד צעירים העוסקים בתחום הבאלט הקלאסי וכן בהנחת פועלה של מיה ארבטובה. את מסגרת התחרות יזמו נירה פז, מתלמידותיה הבכירות של ארבטובה, יאיר ורדי, מנהל כללי של מרכז סוזן דלל וחזי לסקלי, משורר, עיתונאי ומבקר מחול. התחרות מאפשרת לא רק לגלות כשרונות צעירים בתחום הביצוע, אלא גם מפנה זרקור לעבר אולפני הבאלט הקלאסי השונים, בהם נעשית בצנעה עבודה קשה ועקשנית, המשתרעת על פני שנים בטיפוח הדור הבא.

עד היום, כמעט כל הפעילות המקצועית בתחום הבאלט הקלאסי מתרכזת בלהקת הבאלט הישראלי. התחרות והמפגש עם הכוחות הצעירים יכולים לעורר ולעודד גם את הכוריאוגרפיה הקלאסית הישראלית, שלהוציא ברטה ימפולסקי, מצויה בתרדמה עמוקה יותר מהיפהפיה הנמה.

ארבטובה פעלה בשנים שההתנגדות לבאלט הקלאסי היתה נחלת רוב האוכלוסייה. גם העיתונות לקחה חלק פעיל במסע נגד הבאלט. "מסורת הבאלט הקלאסי הלא היא משהו זר לאמן היהודי. זהו סגנון הגינונים בחצרות המלכים בתקופת הרוקוקו, שכאילו נשתמרו עד היום לשמש חומה ומגן מפני הדי הזמן החדש... אמנם לא נעים הוא ודאי בשביל רקדניות (ארבטובה, אירנה גטרי, מיה פיק) הקשורות זה כבר לסגנון מסוים שליטה קבועה במסמרות, לקום פתאום ולחפש דרכים חדשות (הכוונה למחול המודרני). אבל אין זו סיבה מספקת להרגלת ילדינו, הנוהים אחר ריתם (מקצב) והתנועה ושיש בהם מחוננים, לצורות שאומרות כולן יושן... מוטלת עלינו חובה כפולה ומכופלת להסביר, ושוב להסביר, שבשיטה זו ובדרך זו אין משום אומנות של אמת" (תגזיר עיתונות, הארץ, 1949. מצוי בארכיון מחול בישראל).

ארבטובה נולדה ב-1910 למשפחת הירוואלד, משפחה מסורתית בעיירה קטנה ברוסיה. אביה נאסר על ידי הבולשביקים ולא שב עוד לביתו. הילדה בת השבע התייתמה. בת 11 ראתה לראשונה מופע באלט. "רציתי לרקוד, בבית לא רצו לשמוע. נעשיתי חולה. לאמא היה חבל על הבת שלה ונתנה לי כסף לחודש לימודים. מאז נשארתי... כל המשפחה היתה נגדה על שהרשתה לי לרקוד" (בראיון עם שרית ישי, העולם הזה, 19.6.1985).

היא למדה באופרה של ריגה ובין מוריה היו הבאלרינה אולגה פראוברז'נסקאיה ואלכסנדרה פוקינה, גיטתו של הכוריאוגרף מיכאל פוקין. היא התקבלה ללהקה ואף הופיעה כסולנית. חייה בלהקה לא היו קלים. בעקבות גילויי אנטישמיות בחרה לעצמה שם משפחה מסגיר פחות, ארבטובה, והחלה חובשת פיאה בלונדינית. שש שנים רקדה בלהקה של בלט ריגה והתמזל לה מזל לעבוד עם הכוריאוגרף מיכאל פוקין.

ארבטובה נישאה לרקדן ולנטיין זיגלובסקי והגיעה איתו ארצה ב-1934. הם הופיעו כאן שנתיים, ואז הוזמן בעלה לרקוד בלהקתו של ליאוניד מאסין במונטה קארלו. גם ארבטובה הוזמנה להצטרף, אבל משהחלו לנשב רוחות מלחמה, העדיפה להתרחק מאירופה וטסה לניו יורק. שם עבדה עם הכוריאוגרף מיכאל מורדקין.

ב-1938 חזרה לארץ, לאחר שהציגה את עצמה כתיירת והצליחה להשיג ויזה. בתל-אביב הקטנה הייתה דמות יוצאת דופן. כאשה יפה ובעלת טעם אקסטרן וגנטי משכה תשומת לב רבה, והיתה מודעת לכך. "יודעתי שהכובעים שחבשתי, השמלות הצבעוניות וצבע הציפורניים שלי נראו לא מוסריים במקצת בהשוואה לחצאית החאקי, החולצה והצמות של אותם הימים". (בראיון ליהודית ברין-אינגבר, מחול בישראל, 1975).

"רציתי לרקוד, בבית לא

רצו לשמוע. נעשיתי

חולה. לאמא היה חבל על

הבת שלה ונתנה לי כסף

לחודש לימודים. מאז

נשארתי... כל המשפחה

היתה נגדה על

שהרשתה לי לרקוד"

מיה ארבטובה

ארבטובה החלה להופיע במועדון "סמדר", ולאחר מכן נישאה לזמר-שחקן יוסף גולנד, מכוכבי הבידור הקל באותם ימים. השניים הקימו, עם מיכאל גור, את הקברט הסאטירי "אף על פי כן". את רוב המערכונים שעסקו באקטואליה והצליפו בשלטון המנדטורי הבריטי, כתבה השחקנית מרים ברנשטיין-כהן. ארבטובה רקדה ושיחקה, וכמוכן העמידה את התנועה. ההופעות התקיימו בכל ליל שבת ובכל שבת במלון "ריץ". מאוחר יותר הקימו השלושה את התיאטרון "לי-לה-לו", שהעלה מחזות מוזיקליים - ואחר כך את התיאטרון דו-רה-מי שארבטובה היא שיצרה את הכוריאוגרפיה לרוב מופעיו.

כששבה לארץ ב-1938, התקשתה ארבטובה למצוא עבודה במסגרת האולפנים למחול מודרני שהיו קיימים אז. המורות שם התנגדו לכך. המלחמה בין הבאלט הקלאסי לבין

המחול המודרני האירופי, "מחול ההבעה", היתה בעיצומה. גרטרוד קראוס איפשרה לה להתאמן בסטודיו שלה, אבל המקום היחיד שבו הורשתה ארבטובה ללמד באלט קלאסי היה הסטודיו של אורנשטיין.

כשהוזמנה ארבטובה ב-1940 ליצור כוריאוגרפיה לאופרה העממית והיתה זקוקה לרקדנים, היא קיבצה אנשים עם רקע כלשהו בתנועה ונתנה להם שעורי באלט קלאסי. מתעמלי מכבי, שנימנו עליהם, היו עתידים להיות הגרעין הראשון של להקת הבאלט שלה.

ב-1943, פתחה ארבטובה את הסטודיו הראשון שלה, במכבסה ששטחה נחצה לשניים בקיר לבנים. היא נאלצה להחליף מקום כמעט מדי שנה. לימדה באולם תחונות, ואחר כך במרתף שהיה מוצף מים בחורף, עד שהתמקמה סופית בשדרות בן-גוריון 72. ערב מלחמת השחרור שימש הסטודיו שלה גם כ"סליק" (מקום מחבוא לנשק) של "ההגנה".

ב-1949 הקימו מיה ארבטובה, אירנה גטרי, מיה פיק ואלישבע מונה את הבאלט העממי. היתה זו תופעה יוצאת דופן. לראשונה חברו יחד רקדניות מקצועיות, יצרו תכנית משותפת, רקדו כסולניות בריקודים של הקולגות והעמידו זו לרשות זו את תלמידותיהן המתקדמות.

התוכנית האחת והיחידה שהועלתה הוקדשה לשנת היובל להולדתו של שופן. הקבוצה הופיעה ברחבי הארץ והצליחה להחזיק מעמד שנה תמימה. ב-1951 העלתה ארבטובה על במת הבימה את תלמידיה המתקדמים כשהעבודה המרכזית הייתה הסילפידות למוזיקה של שופן וב-1955 את מוכרת הגפרורים. מופעים אלה היו עיקר הפעילות בתחום הבאלט הקלאסי באותן השנים.

שנה לפני כן הוזמנה ארבטובה לווינה לטפוט בתחרות בינלאומית לבאלט קלאסי ולריקודי-אופי. ראש חבר השופטים היה רוסיטלסאב זאכארוב מהבולשוי. תלמידתה יונה לוי, אז בת 14, וצעירת המשתתפים, היתה נציגת ישראל. היא זכתה במקום השני במדלית הכסף, ובמדלית הזהב זכו רודולף נוריב ומיה פליסצקאיה.

בשנות ה-50 היה הסטודיו של ארבטובה מרכז הבאלט הקלאסי בישראל, ובין הראשונים בארץ שהיה מצויד ברצפת עץ. להקות מחול אורחות מחו"ל קיימו שם חזרות, וקירות הסטודיו כוסו בתצלומי כוכבים ועליהם הקדשה אישית למיה ארבטובה.

ארבטובה, אם לבת, התאלמנה בשנת 1973. היא המשיכה ללמד עד שהתרופפה בריאותה. רק באמצע שנות ה-80 נעלה סופית את שערי הסטודיו. ב-1985 הוענק לה התואר "יקיר תל-אביב", וב-1990 הוחלט לקיים תחרות באלט קלאסי שתישא את שמה. היא נפטרה זמן קצר לפני התחרות הראשונה.

